

TRI BENEDIKTINSKE OPATIJE U ŽUPANIJI PO- ŽEŠKOJ (SV. JELENA DE PODBORJE, BIJELA, RUDIN).

Kod svih naprednih naroda čuvaju se ostanci prošlih vijekova gotovo nekako ljubomorno; ne će da ih žrtvuju često niti potrebama novijega vremena, jer se odavno već upoznalo, da stare građevine nijesu samo jeftini kamenolomi ni romantički ukrasi osamljenih krajeva, nego važni, vrlo važni dokumenti kulturnog stanja prošlih vremena, koji znadu često i jasnije prozboriti od mnogih pisanih dokumenata. U novije vrijeme javljaju se osobito u njemačkim krajevima nastojanja, da se ti građevni spomenici uzdrže onako, kako jesu, da se na njima ništa ne krpari i ne mijenja ništa ne obnavlja, jer i najpomnija rekonstrukcija može više iskvariti no popraviti. Ovi su nazori i velikim dijelom stručnjaka i šire publike zavladali, a borba »starih sa mladima« najžešće se pavela u naše vrijeme, kad je trebalo odlučiti, hoće li se veličajni »Otto Heinrichbau« heidelberškoga grada rekonstruisati ili samo ušćuvati. Za sad su pristaše ovoga potonjega svojim razlozima potisnuli pristalice rekonstrukcije! Velik broj stručnjaka, sila društava radi ozbiljno proučavajuć stare građevine, a kod nas se izdaju samo naredbe, kojih se nitko ne drži ili se zgodimice i ruši, što tobože smeta ljepoti novijih građevina.

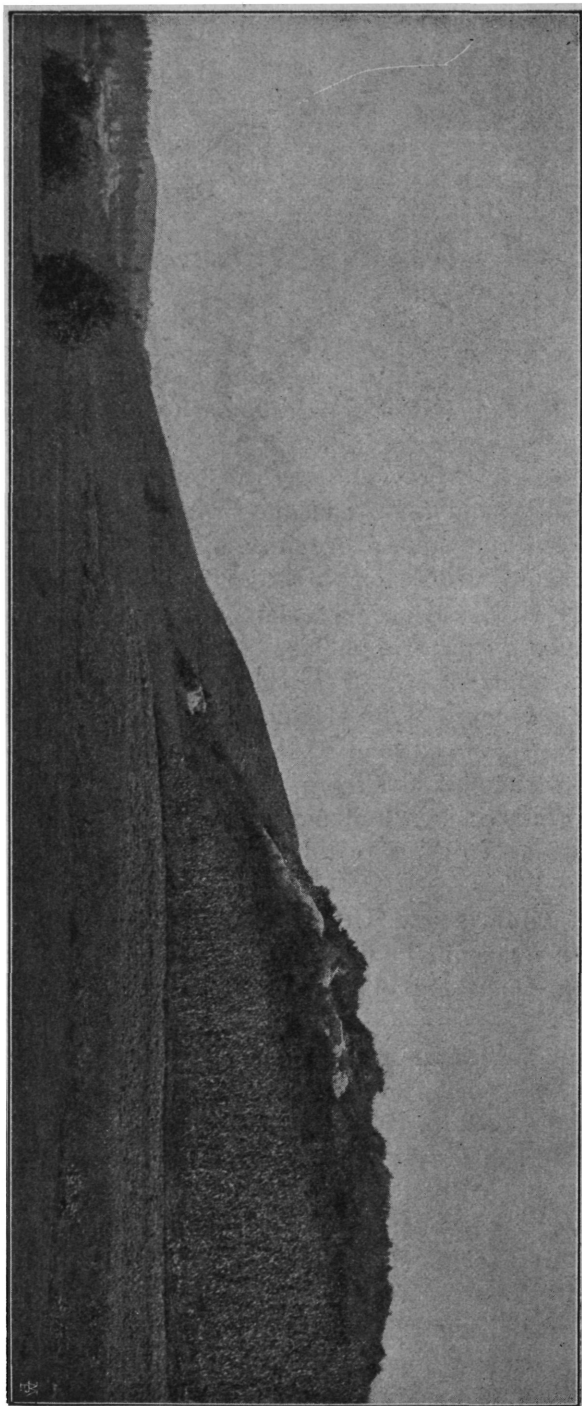
Tako se radi u samom glavnom gradu. Utvrđâ oko stolne crkve sa Bačačevom kulom nije ni glas tolikih uvaženih ljudi spasao, zašto da se u dalekim selima traži što bolje?! Ta sama vlast dozvoljava, da se građevni materijal uzima iz zidova starinskih tornjeva, rimskih vodovoda itd. Pa zato se i dogodilo, da je n. pr. sjeverna Ugarska, koja je i Tatara pretrpjela, krcata spomenicima još iz doba romanskoga i gotskog, dok je u Hrvatskoj nestalo, netragom nestalo i takovih gradova i mjesta, o kojima bezbroj isprava govori.

A ne će ni tu biti više bolje! Ta naša »inteligencija« sama smatra fantastom svakoga, koji bi se usudio išta u obranu starodrevnih građevina reći.

Tako je žalostan udes stigao i sve tri opatije, o kojima ćemo nešto reći. Sve su tri danas još barem u ruševinama sačuvane. Dvije su: Sv. Jelena Podborska i Bijela na tlu stare križevačke županije, Rudina je već otprije ležala u požeškoj županiji. U šematizmu nadbiskupije zagrebačke još se sačuvala uspomena na prvu opatiju, nu već odavna stoji pod naslovom: »Abbas S. Helenae de Podborje« samo »vacat« — i sam se naslov već gubi.

»Benedictus amat montes«; gotovo su svi benediktinski samostani u gorskim predjelima ili barem na kakovom brdašcu. Tako je i sv. Jelena sažidana na humku, koji se čudnovato osamljen u kotlini zapadno od Daruvara diže. Dođeš li onamo danas, vidjet ćeš još crijepova, kamenja, zidina, cisternu i silu

Sl. 5. Razvalina benediktinskoga samostana sv. Jelene od Podborja kod Daruvara.

ljudskih kosti; sedam je kola kosturova prijašnji vlasnik zakopao podno brdašca. Uz te mrtvace nije se navodno našlo nikakvih priloga. Još prije par godina bilo je znatno više zidova, nu vlasnik prodade kamena za 600 for. Fotografija u zemaljskom arhivu sačuvala nam je barem sliku ruševine iz toga doba (sl. 5.).

Kada je utemeljena ova opatija? Kukuljević (Priorat vranski. Rad. 8t. str. 7) označuje g. 1170., dok učeni Szentivanyi g. 1270. uzima godinom zasnovanja. O radu monaha ne zna se ništa, o samom manastiru samo toliko, da je bio u tvrđen, (možda zato i veli popisivač u »Popisu Male Vlaške« od g. 1702.: »rudera magnae arcis Podborie nuncupata«), da je u gotskom slogu sazidan bio, kako svjedoče ornamenti bojadisanoga stakla, fragmenti uresa, gotski ključ i drugo. Nije to bila kakova nezgrapna građevina, ako se i odbije na romanticizam panegirički opis ruševine, što ga je napisao Taube¹. Istina, ne spominje on imena Sv. Jelene, ali po svemu može se taj opis protezati samo na tu građevinu (nipošto to nije tvrda »Kövar«, kako se spominje u djelu Oesterr.-Ung. in Wort u. Bild).

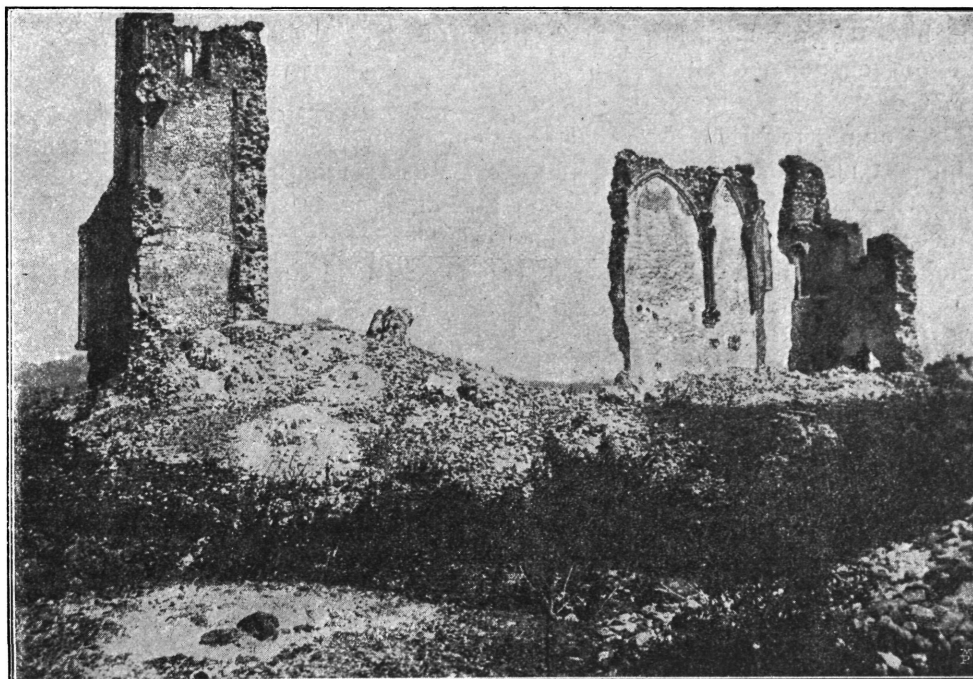
»Jugozapadno od Daruvara vidi se drugi spomenik starih vremena, prekrasna, većim dijelom razrušena palača, nu sami odlomci svjedoče, da je to

divot djelo bilo. Prizemlje sačuvano je gotovo sasvijem, ali nutrinu su neprijatelji

¹ Taube, Beschr. des Königr. Slavonien und des Herzogthumes Syrmien, Leipzig 1777/8 III str. 42.

ili vrijeme dosta znatno oštetili. Razbiti stupovi, ispucani svodovi, lukovi, vijenci, podnožja stupova i drugo viri tu iz zemlje, tamo leži na njoj, a grmlje krije velik prostor usred kojeg se diže dvor . . . Pod kršem vire sa stijena slike ljudi, svi u redovničkom odijelu poput velemeštra templarskog reda . . . . . Toliko Taube. Tu nije u ostalom nikad templara bilo, kako to hoće Fr. Pesty¹ prema navodima grofa D. Teleki-a.²

Pustimo maštu, da nam stvori opet po ovom opisu stari manastir, pa se pitajmo, zar je mogao biti pust kraj, u kojem je takova građevina postojala? Sigurno ne. Ali turska je bujica i amo segla, pa nam mali novac Selima I. (nađen

Sl. 6 Ruševina benediktinskog samostana Bijele kod Daruvara.

kraj gotskog ključa do ulaza u samostan) veli, da je ovaj samostan bio nastavan sve do početka 16. vijeka i da je pao u turske ralje, kad je ta sudba i druge utvrde ovoga kraja stigla.

* * *

Bilo bi teško zamisliti obnovljen manastir sv. Jelene, da ne ima u istom kraju jedno 12 km. daleko druge benediktinske opatije, koja je u svem možda naličila prije spomenutoj. Nedaleko sela Bijele dižu se na humku, okruženom vijencem bregova, još i danas veličajne, razvaline tvrđe-samostana Bijele (sl. 6 i 7). Još samo neznatni dio građevine postoji, ali gigantski se diže nad kukavnim selom; prošlost i u ruševinama nadvisuje slabašnu sadašnjost! A putopisci 18. vijeka

¹ Templáriusok Magyarországon. p. 108.

váthországnák rövid esmertetésével. Bécs 1707.

² Egynehány hazai utazások leírása. Tot és Hor- p. 177.

rišu Bijelu i ne mogu se dosta grandioznom djelu da načude. A još ga čini tajinstvenijim pusta okolica; na daleko samo nekoliko odrpanih sela, dok je crkva u Bijeloj mogla da primi i 800—1000 ljudi. Zar već taj jedini fakat ne ilustrira bolje nego isto drugoga, kakov je taj kraj prije invazije turske bio?

Ipak ćemo malo naći zabilježena o sjajnom samostanu. Tradicija šuti. Ta Turčin je s v e prijašnje žiteljstvo ovoga kraja sasvim istrijebio, pa da ima kim da gospoduje, dovukao je amo »Vlahe« iz Bosne, a ovi se povukoše u gorska sela, gdje živu i mru još i danas onako, kako su im i pređi živjeli i umirali. Zaman ćeš u ovih žitelja ikakove tradicije tražiti. Velika »Monasteriologia« Damjana Fuxhofferera (Veszprim 1830. I. 240) spominje samo, da su dvije Bijele bile u zemljama krune sv. Stjepana, obadvije da su imale crkve sv. Margareti posvećene, obadvije su pripadale benediktinskom redu. Bijela u križevačkoj županiji cvala je oko g. 1409., a onda je zauzeše svjetovnjaci, pa tako osta preko trideset godina, tek Leo X., veliki Papa plemena Medicejskog, uspostavi opet opatiju g. 1514., te je pripoji nadopatiji sv. Martina de Pannonhalma.

Čini se, da se i isprava Siksta IV. od g. 1478.¹ odnosi na našu Bijelu. U tom se dopisu benediktinskim samostanima »St. Margarethe de Sarab, sancti Nicolai de Baboka ac ejusdem S. Margarethe de Bela« u biskupijama kaločkoj, vesprimskoj i zagrebačkoj potvrđuju povlastice, koje su od papa Eugenija IV., Nikole V., Kaliksta III., Pija II. i Pavla VI. dobili, a neke im se nove podijeljuju. Ako je ispravan nazor Kukuljevićev (Priorat vranski. Rad 82. p. 61), da su u zagorskoj »Bela« bili templari, a nikada benediktinci, onda to ne može biti, no naša Bijela.

Zanimljive podatke o Bijeloj priopćuje Karlo Rath.² I on nezna, tko je sazidao opatiju, koja se g. 1342. za Ljudevita I. prvi put spominje pod imenom: »monasterium Bela sive Grab«. (Magy. tört. tár II. 87.). Ako se je Bijela prije zvala »Grab«, onda se već i isprava od g. 1234. (Smičiklas Cod. dipl. III. 426) može samo na našu Bijelu odnositi, a ne na Grabarje (kako je u indeksu navedeno). Tu se veli, da su si opat Hozuga i »ministerialis ejusdem ecclesie Bertolo« svojatali neku zemlju, koju je nadbiskup kaločki dosudio Iwanki sinu Abramovu od plemena Sudan. Prema geografskom nazivlju bit će to kraj oko Zaila. Nu od toga vremena, pa sve do kralja Matije Korvina ne spominje se opatija nikako. Bila je to ogromna gospoštija, koja je samo za svoj posjed u tadanjoj požeškoj županiji oko vrelišta Orljave platila g. 1494. 90 for. poreza,³ g. 1502. pak veliku kontribuciju, a protezala se sve do Dobre kuće k sjeveru. Matija je za svoje vojne protiv Turaka trebao mnogo novaca, pa je zato zamolio papu, neka mu dozvoli, da smije dohotke prioratskih dobara upotrebljavati za ratovanje s Turčinom. Valjda je u isto vrijeme dao i Bijelu jajačkim banovima,⁴ barem nije već g. 1480. bilo opata, a za vladanja Vladislava II. dobiše Bijelu jajački banovi Nikola Sekelj Kevendski i Đuro Stražemanski (Strezemley) i to dotle, dok ih tko ne odšteti sa 6000 for. za njihovo službovanje i njihove troškove.

¹ Theiner, Mon. Hung. II 459.

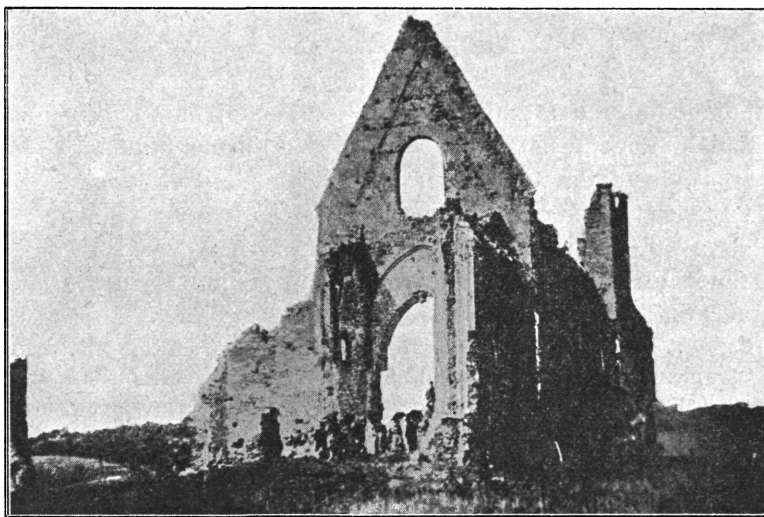
³ Koller, Hist. episc. quinquecl. I. 477.

² Magyar Sion. IV. Estergom 1866. A Béla Benczés apátság.

⁴ Csánki, Kőrösmegey XV. szazadban. 43.

Nu g. 1513. zatraži nadopat sv. Martina Matija iz Tolne natrag Bijelu, a Vladislav II. naloži, neka se točan račun o dohocima položi i opatija vrati. — 3. maja 1513. dođe do ugovora: Matija će platiti 4000 for., a ostalo poklanjaju banovi »za spas svojih duša«, kako veli isprava u opatijskom arhivu sv. Martina. — G. 1516. prenese Vladislav II. svoje patronsko pravo na opata u sv. Martinu, a Leo X. potvrdi to. I ta se isprava čuva u opatijskom arhivu. Sada dođe opet 14 monaha u samostan, a Petar, rodom Hrvat, budne im opatom. Ali ni sad ne smogoše dužnih 4000 for. pa tako dobije kaštel »Apparovcz«, koji je pripadao Bijeloj, Đuro Korlatović, žena mu Kata i sinovi im Petar, Ivan, Grgur, Franjo i Jeronim.

Borbe za bogato imanje ne prestadoše. F. Tah i Petar Keglević, koji postadoše g. 1519. jajačkim banovima, ne htjedoše te teške časti sve dotle primiti, dok ne dobiju »Apparovcz« i njegove dohotke. Slabašni kralj morade moljakti fratre, neka za boga ne uznemiruju banove u posjedu, a ovi ironički privoljuju; uz to osta pravim gospodarom i dalje Korlatović. G. 1522. pokuša bijelski

Sl. 7. Ruševina benediktinskog samostana Bijele kod Daruvara.

opat Blaž, da pomoću Lovre Iločkoga dobije »Apparovcz«, a ovaj doista naloži čazmanskom kaptolu, neka uradi, da Korlatović vrati kašteo ili neka dođe pred sud. I u ono teško vrijeme, kad je bitka na mohačkom polju uništila kraljestvo ugarsko, ne prestaje borba za Bijelu; opat sv. Martina i opat bijelski obraćaju se na Ivana Zapoljskoga, a taj će Krsti Frankopan u naložiti, neka oduzme Korlatoviću »Apparovcz« (1. V. 1527).

Konačno se riješi spor g. 1527. u Križevcima, gdje su opati uglavili, da će Korlatović, koga nijesu mogli namiriti, i dalje držati Bijelu i tu će postaviti jednoga kaštelana i 10 stražara. Kaštelan će dobivati godimice 100 akova vina, 150 vagana žita — po mjeri grada Bijele —, 350 vagana zobi, 15 kom. slanine, 25 volova, 15 janjaca, sijena, polovinu »biršaga«, u svece po dva purana, subotom

sira i jaja; a zato će vjerno služiti i opata i Korlatovića. Isto će tako jedan kaštelan biti u »Apparovczu« postavljen, samo će nešto slabije biti plaćen. Posebni činovnici nadgledat će, da li se brine dostatno za fratre, pazit će kako se barata s novcem, a suvišak, davat će pred sudom Korlatoviću, dok ovaj ne bude namiren.

Mi ne znamo jesu li fratri dospjeli isplatiti toga gospodina Korlatovića, ali veoma sumnjamo. Već oko g. 1542., kad je Pakrac pao, morala je i Bijela biti turska. Svakako je ova svađa vrlo značajna za ono vrijeme. Turčin pred vratima, a gospoda se svadaju i pru za bogatu opatiju!

A što se dalje zbilo, to smo već spomenuli. Katolički je svijet izginuo ili pobjegao, a novonaseljeni »Vlasi« zavukoše se u gore, pa u kotlini, pô sata daleko, nastao manastir »Pakra« — s prva dakako samo drvena koliba —, o kojem veli tradicija, da je g. 1556. nastao. Povijest to ne može potvrditi, ali vrlo je vjerojatno. A kako su našli divothram u Bijeloj okrstiše ga — jamačno s privoljenjem svojih patrona Turaka — hramom Preobraženja Gospodnjega, pa su ovdje služili službu, dok im se kaluderski dom u Pakri nije dovršio. A kad su kaluderi i manastir Pakru ostavili, da se nasele u opustjelom pavlinskom samostanu Sv. Ane de Dobra kuća, kojem gotska crkva i danas postoji, osta Bijela pustom razvalinom.

Ali ni benediktinci ne zaboraviše Bijele sasvijem. 19. prosinca 1628. do-sudi kraj na temelju doprinešenih dokazala, »... ad archiabbatiam S. Martini sacri montis Pannoniae castellum Oporowcz cum pertinenciis abbatiae de Bela.¹ To je ostalo sve na papiru, te već g. 1699. učeni Szentivanyi, bilježec sve opatije, nije više znao, ni kojemu je redu ta opatija pripadala.

Međutim dođe kraj turskome gospodstvu. Komorski povjerenici g. 1702. popisujuć »Malu Vlašku« ubilježiše ovako :

... Infra montes Petrowrh et Krna Gella (= Crna Jela, danas iščezlo) situatus (pagus Bela). Praeterea in hoc pago reperitur magnum dirutum monasterium Beli Closter nuncupatum, ab antiquis Hungaris desertum manet, muri alti et pulchri circa circum cum alta turri ex lapide exstant; dicitur monialium ordinis sti. Benedicti fuisse; e regione trans rivulum Stanczowacz² rudera magnae ecclesiae christianae apparent, dum antiqui Hungari debellati fuissent dirutum erat.³

Martin Zemljak, komorski činovnik javlja iste godine, da po čuvenju još postoji i župa u Bijeloj.⁴ Nu teško, da je onda još katolička župa postojala. G. 1334. bila je mimo samostana još i župa Bijela s crkvom sv. Marije, a i 1501. spominje se tu župnik Fabijan. Danas je samo pravoslavna župa; iguman manastira Pakre župnik je u Bijeloj.

Putopisac Taube nije valjda Bijele ni vidio, nu ipak nam je ostao kićen opis građevine iz kraja 18. vijeka. G. 1782. proputovali su ovim krajem Piller i

¹ Lopašić; Spom. hrv. krajine. III 151.

² Danas Stančevac, koji se sastaje sa gornjom Pakrom podno Bijele, pa se onda sam potok zove Bijela. Nu u srednjem vijeku (još i 1702.!) zove se i Bijela Pakrom sve do utoka u Savu, a današnja Donja Pakra zvala se

Pakrac (= Mala Pakra). Danas imamo d v a razna potoka istog imena.

³ Smičiklas: 200 godišnjica oslobođenja Slavonije II 248.

⁴ („... Bela nominatam e regione Szirach ex orientali parte exstare« Starine XXX str. 174.)

Mitterpacher, sveučilišni profesori iz Budima, da ispituju tajanstveni oganj u Eminovcima kod Požege. U njihovom zanimljivom putopisu čita se, da su i. kolovoza 1782. teškim putem amo dospjeli, a ništa nijesu osobita našli do ruševina hrama u Bijeloj, kog su zidovi i tada još cijeli bili, a gdje ih nije doba uništilo, vidale su se slikarije, i to u tako živim bojama, kojim ni proždrljivo vrijeme ništa od svježine i sjaja ne oduze. »S toga ne možemo, a da se ne divimo vještini pređa, koji su učinili svoja djela tako reći bezsmrtnima, kad su prolazne boje tako nanijeli na zid, da ustraju sve dotle, dok i zid traje. Slika nam ukazuje starca između dva genija, na starinsku odjevena, koji prigiba koljena, a ruke pruža kao da nešto žrtvuje, nu zlobno vrijeme odnijelo je i ruku i dar. Ali ne ima više ni onog, koji prima dar, samo je jasno, da je ta osoba lebdila u oblacima . . . Iza starca stoje u bijelo odjeveni svećenici; pod bijelim plaštem crna im je halja, u gdjekojih crna i bijela, a za ovima mnoštvo svijeta. Mi nimalo ne sumnjamo, da je slika prikazivala sv. Stjepana, ugarskoga kralja, koji pruža bl. dj. Mariji, zaštitnici Ugarske, krunu.«¹

Koliko smo god zahvalni za ovaj doista lijep opis Bijele, ne možemo, da se ne nasmiješimo šovinizmu mađarskih učenjaka, koji svud vide svoje mađarske svece-kraljeve. Još se danas tragovi bôjâ na zidovima vide, a vrijedni iguman Ačić, koji je vidio slike uvjerava me, da o takovom tumačenju slike ne može biti ni govora. Možda će još biti gdjegod sačuvana risarija te slike; ja je nijesam mogao dobiti. Csaplovics² ne zna ništa nova o gradini reći; naslućuje, da je Bela IV. sazidao manastir poslije odlaska Tatara.

Sve, što bi se još moglo reći, povijest je propadanja. G. 1854. srušio se južni zid, 1874. zvonik, a 29. V. 1889. veliki poprečni zid, g. 1906. pobočni crkveni zid. Slika od g. 1887. pokazuje još z n a t n o više zidova, nego ih danas ima.

Ogledajmo se ruševinama, pa će nam upasti veličina crkve u oči; pročelje joj je k zapadu okrenuto, sjeverni dio tornja i nešto stijene stoji i danas, sve vrlo, vrlo trošno. Na stijeni su gotski lukovi, između ovih tragovi su slika. Prozori su osobito fino izdjelani, oko svetišta leže posvuda komadi lijepo tesanoga kamenjâ. K jugu stoje danas ostanci kule, jedna je četvorasta, druga okrugla; između obih bila su vratašca. Svuda puškarnice. Pred okruglom kulom stoji zid, — još prije par godina kula —, gdje je možda poglavar samostana boravio. Nutrina je samo ogromna gomila kamenja i kreča. Sjeverno je ušćuvan komad okolnog zida U zemlji nalazi se i danas lijepog tesanog kamenja, nu to odvoze seljaci. Neke godine navodno dodoše amo Turci iz Bosne i donesoše plan, da iskopaju blago, ali da su samo iskopali na okrugloj kamenoj ploči jaganjče božje, kako ga vidamo uzidano nad ulazom u gotske crkve. Danas je u župnom stanu u Bijeloj.³

A gdje je »Apparocz«? Vjerojatno je, da je to od »Apatovac« postalo, a bit će da je stajao podno današnjih ruševina u polju, gdje je još i danas komad

¹ Iter per Poseganam Slavoniae provinciam str. 98.

² Slavonien u. z. Theil Kroatien I. Bd. 1819 str. 70.

³ Ti kopači blaga, na koje bi oblasti trebale

dobro da paze, najviše su krivi propadanju razvalina, jer potkopavaju temelje zgrada, koje se poradi toga prije vremena moraju srušiti. (Op. ur.).

zida, a još je g. 1819. Csaplovics tu vidio crkvicu, kod koje je neki komorski solar Lauterbach g. 1814. tražio blago. Pa i sam popis od g. 1702. očito govori o dvjema ruševinama, jedno je ruševina samostana u selu, a preko Stančevca ruševina je velebnoga hrama.

* * *

Na sličan način kao sv. Jelena i Bijela bila je valjda građena i prastara opatija sv. Mihajla, »Rudin« zvana, koja se već g. 1279. u poveljama spominje, a sve do početka 16. vijeka brinu se pape za nju. Patroni su joj bili gospodari Cernika i nedalekoga Podvrškoga Tamasi (g. 1443.) i Hedervári (g. 1506. i kasnije.)¹

I ona je na brdu; pravi je majstor odabrao baš ovu točku za gradnju samostana. Nad bijednim selom Čečavcem² još su danas ostanci tamo, gdje vojnička karta bilježi »Grad«. Selo je napučeno pravoslavnim žiteljima, valjda iz Bosne doseljenim. Još je i u rimsko doba moralo ovdje biti kakovo naselje, jer je tu nađen nadgrobni spomenik, koji se danas u N. Gradiški nalazi.³ I jest veličajan položaj. U zaleđu mrki Psunj, mrk kao nigdje drugdje, a pred tobom puklo ravno požeško polje sa bezbrojem sela i zaselaka.

Nedavno su otkopavali propale zidove, pa buduć da im treba kamena za gradnju crkve u Čečavcu, razlupaše stijene, koje su bile sve pokrivenne slikama! A boje su tih slika tako jasne i svjetle, da se i nehote sjetiš riječi Pillera i Mitterpachera. Bili su prikazani ljudi na sredovječno odjeveni, jedan je pružao malu crkvicu . . . . Sad je to sve sretno slupano! Možda će biti jeremijada, kojom sam počeo ovaj člančić, razumljivija! A sam seljački svijet osjeća nekako krivinu. jer mi pastirče, vodeć me do rpâ naslaganoga kamenja, reče, da se boji, da ne dođu oni ljudi, što su na stijenama naslikani bili!

U »Starinama« XXVII. str. 168. nalazi se regist povelje izdane od kap-tola sv. Petra u Požegi g. 1279., koja javlja, da je »Georgius abbas de Rodina« zamijenio svoj posjed »Liphyne« za »Vlchak«, koji je pripadao »Gregorio filio de Zayda«, dakako uz privolu patrona. Među bi još i danas mogli priličnom sigurnošću ustanoviti, jer »Vlchak« nije nego današnji Vučjak, a selo Opatovac sačuvalo je još spomen na opatiju, za koju tamo više nitko ne zna. Opatija je spadala od vajkada pod biskupiju pečuvsku, arcidakonat požeški.

G. 1464. podiže opat Martin radi počinjenih nasilja optužbu protiv Stjepana, sina »Desew de Csernek«. U to doba morala je opatija biti dosta imućna, sudeć po broju okolnih sela, koja su joj pripadala.⁴

G. 1504. 3. XII. izdaje papa Julije II. ispravu, kojom postavlja Stjepana, sina Mihajla de Gibolt na preporuku Hedervárijia opatom. Iz ove isprave saznajemo, da je samostan već u neposrednoj blizini Turske, monasi neće u njem da obitavaju, otkako je prijašnji opat Tomo ostavio opatiju. Dohoci iznašahu jedva

¹ Csánki: Magyarország tört. földrajza II 424.

² U Bosni nalazi se mjesto Čečava, koje se tumači albaneskim »čeč«, što znači »k l a n a c«, a i ovaj naš je Čečavac duboko u klancu

³ Među ciglama ima u ruševinama opatije i takovih, koje su sasvim sigurno rimskoga podrijetla.

⁴ Fejer: Nexus. II. 120.

50 for. komorskoga novca.¹ Nu još je i kasnije postojala opatija, kako nam svjedoči isprava od 1524. 17. VIII., kojom papa Kliment dozvoljava, da Nik. Desewfy dobije opatiju Rudin, koja je iza smrti Stjephana de Földvar opustjela. Taj je Nikola bio »clericus dioecesis quinqueecclesiensis«, pa mu se nalaže, da ima za 10 godina postati redovnikom i pravim opatom, a dotle neka se brine za samostan, kako su to i drugi činili. Ne postane li redovnikom, mora opatiju predati, pa nek ona ostane nepopunjena.²

Bijedni ostanci još štošta kazuju. Samostan je bio utvrđen poput onoga u Bijeloj, utvrde su okrenute bile prema Požegi, duboki šanac postoji tu i danas. Među kamenjem ima dosta takova, u kojima su urezane puškarnice. Zato veli i tu popis od g. 1702.: »Ubi arx Rudnich vocata deserta et diruta in monticulo sita est.« Građena je opatija u gotskom slogu, lijepo tesano kamenje i vješto izgrađeni ornamenti, pa napisi gotičkim pismenima: »† HIC JACET TOLIZE . . . .«, na drugom: » . . . STEPH . . . .« potvrđuju to nepobitno. Među ovim ističe se osobito lijepo izrađen križ i ornamenat poput vrpce. Krasno sačuvane boje na fragmentima slikarija već su spomenute. Turski napis daje naslućivati, što se je i s ovom građevinom dogodilo.

Gjuro Szabo.

¹ Koller: Hist. episc. quinqueecl VI 513.

² Koller: Hist episc quinqueecl IV 74.